

Taşlıcalı Yahya ve Hamse'si

Editör

Prof. Dr. İdris Kadioğlu

Yazar

Ayşe Sağlam

ISBN: 978-605-9247-44-3

1. Baskı

Aralık, 2016 / Ankara

100 Adet

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 219

Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Őti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Ođuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	15
KISALTMALAR.....	17

GİRİŞ

a- Mesnevi ve Hamse.....	19
b- Taşlıcalı Yahya'nın Hayatı.....	22
c- Taşlıcalı Yahya'nın Eserleri.....	32
d- Taşlıcalı Yahya'nın Edebî Kişiliği.....	33

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Şâh u Gedâ.....	37
1.1.1. Şâh u Gedâ'nın Şekil İncelemesi.....	37
1.1.2. Şâh u Gedâ'nın Muhteva İncelemesi.....	41
1.1.2.1. Aşk.....	41
1.1.2.2. Dinî Unsurlar.....	43
1.1.2.3. Tasavvufi Unsurlar.....	48
1.1.2.4. Tarihî ve Efsanevi Unsurlar.....	51
1.1.2.5. Sosyal Hayatla İlgili Unsurlar.....	52
1.1.2.6. Astronomi.....	54
1.1.2.7. Müstensihle İlgili Değerlendirme.....	54
1.1.3. Şâh u Gedâ'nın Dil ve Üslup İncelemesi.....	55
1.1.4. Şâh u Gedâ'nın Bölümleri ve Özetleri.....	63
1.1.4.1. Besmele.....	63
1.1.4.2. Tevhit.....	64
1.1.4.3. Münacat.....	64
1.1.4.4. Naat.....	65
1.1.4.5. Miraç.....	65
1.1.4.6. Hz. Ebu Bekir'e Övgü.....	66
1.1.4.7. Hz. Ömer'e Övgü.....	67

1.1.4.8. Hz. Osman'a Övgü.....	67
1.1.4.9. Hz. Ali'ye Övgü.....	68
1.1.4.10. Kanuni Sultan Süleyman'a Övgü.....	68
1.1.4.11. Eserin Yazılış Sebebi.....	69
1.1.4.12. Âşığın Coşkunuğu.....	69
1.1.4.13. Şehr-i Mamur İstanbul.....	70
1.1.4.14. Ayasofya.....	70
1.1.4.15. At Meydanı.....	71
1.1.4.16. Adı Geçen Güzellerin Vasıfları.....	71
1.1.4.17. Geda'nın Aşk Macerası.....	71
1.1.4.18. Geda'nın Delirmesi ve Dostlarının Ona Nasihat Etmeleri.....	73
1.1.4.19. Geda'yı Şifa için Veli Zata Götürmeleri.....	73
1.1.4.20. Geda'nın, Hislerini Şah'a Açması.....	73
1.1.4.21. Nasihat.....	74
1.1.4.22. Geda'nın Sırrı İfşa Etmesi.....	74
1.1.4.23. Rakibin Şeytani Hileleri.....	75
1.1.4.24. Geda'nın Şehirden Ayrılması.....	75
1.1.4.25. Geda'nın Bedduası ve Tesirleri.....	76
1.1.4.26. Geda'nın Şah'a Mektubu.....	76
1.1.4.27. Dostların Şah'ı Kötülemeleri.....	77
1.1.4.28. Geda'nın Allah'a Yalvarması.....	77
1.1.4.29. Geda'nın Pazarda Satışa Çıkarılması.....	78
1.1.4.30. Geda'nın Latifesi.....	78
1.1.4.31. Bahar Tasviri.....	79
1.1.4.32. Şah ve Arkadaşlarının Gül Bahçesinde Birbirlerine Hikâye Anlatmaları.....	79
1.1.4.33. Şah'ın Denizde Yüzmesi ve Gemiye Binmesi.....	79
1.1.4.34. Geda'nın Hasta Olması ve Şah'ın İltifatıyla Şifa Bulması.....	79
1.1.4.35. Hasb-i Hâl.....	80
1.1.4.36. Şah'ın Geda'ya İlgisizliği.....	80
1.1.4.37. Şah'ın Geda'yı Aldatması.....	81
1.1.4.38. Hasb-i Hâl.....	81
1.1.4.39. Bazı Cahillerin Aşkı Sorgulamaları.....	82
1.1.4.40. Kitabın Sonu.....	82

1.1.5. Şâh u Gedâ'da Tahkiye Unsurları.....	83
1.1.5.1. Şahıs Kadrosu.....	83
1.1.5.1.1. Birinci Dereceden Kişiler.....	84
1.1.5.1.1.1. Geda.....	85
1.1.5.1.1.2. Şah.....	87
1.1.5.1.2. İkinci Dereceden Kişiler.....	89
1.1.5.1.2.1. Geda'nın Arkadaşları.....	89
1.1.5.1.3. Karşı Kişiler.....	91
1.1.5.1.3.1. Rakipler.....	91
1.1.5.1.4. Dekoratif Durumdaki Kişiler.....	92
1.1.5.2. Olay Örgüsü.....	93
1.1.5.3. Mekân.....	97
1.1.5.3.1. Açık ve Kapalı Mekânlar.....	98
1.1.5.3.2. İtibari Mekânlar.....	99
1.1.5.3.2.1. Genişleyen Mekânlar.....	100
1.1.5.3.2.2. Darlaşan Mekânlar.....	100
1.1.5.4. Zaman.....	100
1.1.5.4.1. Anlatı Zamanının Ritmini Etkileyen Teknikler.....	102
1.1.5.4.1.1. Hızlandırma Teknikleri.....	102
1.1.5.4.1.1.1. Özetleme.....	102
1.1.5.4.1.1.2. Eksilti.....	104
1.1.5.4.1.1.2.1. Açık Eksilti.....	104
1.1.5.4.1.1.2.2. Örtük Eksilti.....	105
1.1.5.4.1.1.2.3. Varsayımsal Eksilti.....	108
1.1.5.4.1.2. Yavaşlatma Teknikleri.....	108
1.1.5.4.1.2.1. Sahneleme.....	108
1.1.5.4.1.2.2. Analiz.....	110
1.1.5.4.1.3. Duraklatma Teknikleri.....	110
1.1.5.4.1.3.1. Tasvir.....	111
1.1.5.4.1.3.2. Yorum.....	112
1.1.5.4.1.4. Genişletme Teknikleri.....	113
1.1.5.4.1.4.1. Geriye Dönüş.....	114
1.1.5.4.1.4.1.1. Dar Anlamda Geriye Dönüş.....	115
1.1.5.4.1.4.1.2. Yapıcı Geriye Dönüş.....	115
1.1.5.4.1.4.2. İleri Kırılma.....	117
1.1.5.4.2. Zaman Bildiren İfadeler.....	118
1.1.5.5. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	118
Bölümün Genel Değerlendirmesi.....	121

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Gencîne-i Râz.....	125
2.1.1. Gencîne-i Râz'ın Şekil İncelemesi.....	125
2.1.2. Gencîne-i Râz'ın Muhteva İncelemesi.....	127
2.1.2.1. Dinî Unsurlar.....	127
2.1.2.2. Tasavvufi Unsurlar.....	135
2.1.2.3. Tarihî ve Efsanevi Unsurlar.....	140
2.1.2.4. Musiki, Rüya Tabiri ve Astronomi.....	145
2.1.2.5. Şiir, Şair ve Müstensihle İlgili Değerlendirme.....	146
2.1.3. Gencîne-i Râz'ın Dil ve Üslup İncelemesi.....	149
2.1.4. Gencîne-i Râz'ın Bölümleri ve Özetleri.....	162
2.1.4.1. Besmele.....	162
2.1.4.2. Tevhit.....	162
2.1.4.3. Münacat.....	164
2.1.4.4. Naat.....	164
2.1.4.5. Miraç.....	164
2.1.4.6. Kanuni Sultan Süleyman'a Övgü.....	165
2.1.4.7. Eserin Yazılış Sebebi.....	167
2.1.4.8. Şairlere Övgü.....	167
2.1.4.9. Kadri Efendi'ye Övgü.....	168
2.1.4.10. Birinci Makale (Aşkın Fazileti).....	169
2.1.4.11. İkinci Makale (Namaz).....	170
2.1.4.12. Üçüncü Makale (Gizli Zikir).....	172
2.1.4.13. Dördüncü Makale (Taklitten Tahkike Geçiş).....	173
2.1.4.14. Beşinci Makale (Dervişin Şeytana Uyması).....	174
2.1.4.15. Altıncı Makale (Alçak gönüllülük).....	175
2.1.4.16. Yedinci Makale (Marifet Talebi).....	177
2.1.4.17. Sekizinci Makale (Gurur).....	178
2.1.4.18. Dokuzuncu Makale (Sebat).....	179
2.1.4.19. Onuncu Makale (Tembellik).....	180
2.1.4.20. On Birinci Makale (Uzlet).....	182
2.1.4.21. On İkinci Makale (Rızık).....	183
2.1.4.22. On Üçüncü Makale (Kanaat ve Hırs).....	184
2.1.4.23. On Dördüncü Makale (Sabır).....	186

2.1.4.24. On Beşinci Makale (Fakirlik).....	187
2.1.4.25. On Altıncı Makale (Hayâ).....	188
2.1.4.26. On Yedinci Makale (Gönül Kırma).....	189
2.1.4.27. On Sekizinci Makale (Mal ve Makam Düşkünlüğü).....	191
2.1.4.28. On Dokuzuncu Makale (Mal Çokluğu).....	192
2.1.4.29. Yirminci Makale (Kahramanların Tarifi).....	193
2.1.4.30. Yirmi Birinci Makale (Kötü İnsanlardan Uzak Durmak).....	194
2.1.4.31. Yirmi İkinci Makale (Takva).....	196
2.1.4.32. Yirmi Üçüncü Makale (Adalet).....	197
2.1.4.33. Yirmi Dördüncü Makale (Zulüm).....	199
2.1.4.34. Yirmi Beşinci Makale (Şehitlerin Hâlleri).....	200
2.1.4.35. Yirmi Altıncı Makale (Ehl-i Beytin Tarifi).....	201
2.1.4.36. Yirmi Yedinci Makale (Rafızinin Ehl-i Sünnet Düşmanlığı).....	202
2.1.4.37. Yirmi Sekizinci Makale (Günahın Yüze Yansıması).....	204
2.1.4.38. Yirmi Dokuzuncu Makale (Rüşvet).....	205
2.1.4.39. Otuzuncu Makale (Ev Yapmak).....	206
2.1.4.40. Otuz Birinci Makale (Cömertlik).....	208
2.1.4.41. Otuz İkinci Makale (İçki İçmek).....	209
2.1.4.42. Otuz Üçüncü Makale (Mecazi Aşk).....	211
2.1.4.43. Otuz Dördüncü Makale (Hikmetli Konuşma).....	211
2.1.4.44. Otuz Beşinci Makale (Mecazi ve Hakiki Şairlerin Farkı).....	213
2.1.4.45. Otuz Altıncı Makale (Kâbe'ye Gitmenin Önemi).....	214
2.1.4.46. Otuz Yedinci Makale (Affetmek).....	216
2.1.4.47. Otuz Sekizinci Makale (Ölümün Kaçınılmazlığı).....	217
2.1.4.48. Otuz Dokuzuncu Makale (Kâfirlerin Cehennemlik Oluşları).....	218
2.1.4.49. Kırkıncı Makale (Müminlerin Cennetlik Oluşları).....	219
2.1.4.50. Kitabın Sonu.....	221
Bölümün Genel Değerlendirmesi.....	222

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Yûsuf ve Zelîhâ.....	225
3.1.1. <i>Yûsuf ve Zelîhâ'nın Şekil İncelemesi</i>	225
3.1.2. <i>Yûsuf ve Zelîhâ'nın Muhteva İncelemesi</i>	227
3.1.2.1. Aşk.....	227
3.1.2.2. Sosyal Hayatla İlgili Unsurlar.....	233
3.1.2.3. Dinî Unsurlar.....	239
3.1.2.4. Tasavvufi Unsurlar.....	244
3.1.2.5. Tarihî ve Efsanevi Unsurlar.....	249
3.1.2.6. Musiki.....	252
3.1.2.7. Müstensihle İlgili Değerlendirme.....	253
3.1.3. <i>Yûsuf ve Zelîhâ'nın Dil ve Üslup İncelemesi</i>	254
3.1.4. <i>Yûsuf ve Zelîhâ'nın Bölümleri ve Özetleri</i>	262
3.1.4.1. Münacat.....	262
3.1.4.2. Allah'ın Kuvvet ve Kudretine Övgü.....	262
3.1.4.3. Naat.....	263
3.1.4.4. Miraç.....	263
3.1.4.5. Kanuni Sultan Süleyman'a Övgü.....	264
3.1.4.6. Eserin Yazılış Sebebi.....	264
3.1.4.7. Aşkın Fazileti.....	265
3.1.4.8. Hikâyenin Başlangıcı.....	265
3.1.4.9. Yakup'un 'İs'ten Zarar Görmemek İçin Şam'a Gitmesi.....	266
3.1.4.10. Yakup'un Kesretten Uzaklaşmak Niyetiyle Kenan'a Göçmesi.....	266
3.1.4.11. Yusuf'un Annesinin Vefatı.....	267
3.1.4.12. Yakup'un, Yusuf'u İnas'tan İstemesi Üzerine İnas'ın Hileyle Yusuf'u Köle Olarak Alması.....	267
3.1.4.13. Kardeşlerin Yusuf'u Kır Gezisine Çağırması.....	268
3.1.4.14. Kardeşlerin Yusuf'u Kuyuya Atması.....	269
3.1.4.15. Kardeşlerin, Kurdun Yusuf'u Kaptığı Yalanını Söyleyerek Kanlı Gömleğini Yakup'a Getirmeleri.....	270
3.1.4.16. Yakup'un, Dağa Çıkarak Kurtlardan Yusuf'u Sorması.....	270
3.1.4.17. Kardeşlerin Yakup Önünde Mahcup Düşerek Yeni Çözümler Aramaları.....	271

3.1.4.18. Yakup'un Uzlete Çekilmesi.....	271
3.1.4.19. Yusuf'un Bazı Tüccarlar Tarafından Kuyudan Çıkarılması ve Kardeşlerinden Satın Alınması.....	272
3.1.4.20. Yolda Annesinin Kabrini Ziyaret Etmesi Üzerine Yusuf'un Tüccarın Hizmetçilerinden Zarar Görmesi.....	273
3.1.4.21. Yusuf'un Mısır'a Gelmesi.....	273
3.1.4.22. Kemal Derecesindeki Muhabbetten Bir Parça.....	274
3.1.4.23. Zeliha'nın Hikâyesinin Başlaması.....	274
3.1.4.24. Zeliha'nın, Rüyasında Yusuf'u Görmesi.....	274
3.1.4.25. Zeliha'nın Rüyasında Yusuf'u İkinci Defa Görmesi.....	275
3.1.4.26. Zeliha'nın Sabah Rüzgârı, Ay ve Güneşle Konuşması.....	276
3.1.4.27. Zeliha'nın, Allah'tan Yardım Dilemesi ve Yusuf'u Üçüncü Defa Rüyasında Görmesi.....	276
3.1.4.28. Her Memleketten Şehzadelerin Zeliha'yla Evlenmek İstemeleri.....	277
3.1.4.29. Zeliha'nın İhtişamla Mısır'a Gelmesi.....	277
3.1.4.30. Malik'in Yusuf'u Satışa Çıkarması.....	278
3.1.4.31. Zeliha'nın Yusuf'u Satın Alması ve Malik'in Şehirden Ayrılması.....	279
3.1.4.32. Yusuf'un Kenanlı İhtiyardan Yakup'u Sorması.....	279
3.1.4.33. Zeliha'nın Yusuf'u Teselli Etmesi.....	280
3.1.4.34. Zeliha'nın Yusuf'u Elde Edebilmek İçin İçki Meclisi Kourdurması.....	281
3.1.4.35. Zeliha'nın, Aşk Acısını Bir Resim ile Göstermesi.....	283
3.1.4.36. Yusuf'un Zeliha'dan Uzaklaşmak İçin Koyunlara Çobanlık Yapması.....	284
3.1.4.37. Dadının Yusuf'la Konuşması.....	284
3.1.4.38. Zeliha'nın Yusuf'u İkna Etme Çabası.....	285
3.1.4.39. Zeliha'nın Yusuf'la Zaman Geçirebilmek İçin Yusuf'tan Kendisine Suhuf-ı İbrahim'i Öğretmesini İstemesi.....	285
3.1.4.40. Yusuf'un Bahçıvan Olması.....	286
3.1.4.41. Zeliha'nın Sarayda Yalnız Kalması.....	286

3.1.4.42. Yusuf'u Elde Edebilmek için Zeliha'nın Yedi Ev İnşa Ettirmesi.....	287
3.1.4.43. Zeliha'nın Yusuf'u Yaptırdığı Yedi Eve Davet Etmesi.....	287
3.1.4.44. Yusuf'un Azizle Karşılılaşması.....	288
3.1.4.45. Zeliha'nın Mısırlı Kadınlarla İş Birliği Yapması.....	289
3.1.4.46. Yusuf'un Zindana Atılması.....	289
3.1.4.47. Zeliha'nın Yusuf'u Görmek için Zindana Gitmesi.....	290
3.1.4.48. Zeliha'nın Zindanı Seyretmesi.....	290
3.1.4.49. Yusuf'un Mahkûmların Rüyalarını Tabir Etmesi.....	291
3.1.4.50. Reyyân'ın Rüyası.....	291
3.1.4.51. Yusuf'un Mısır Azizi Olması.....	292
3.1.4.52. Zeliha'nın Putları Kırarak İman Etmesi.....	292
3.1.4.53. Yakup'un Hikâyesinin Başlangıcı ve Kardeşlerin İlk Defa Mısır'a Gelmeleri.....	293
3.1.4.54. Kardeşlerin İkinci Defa Mısır'a Gelmeleri.....	295
3.1.4.55. Yusuf'un, Öz Kardeşini Hileyle Alıkoyması.....	296
3.1.4.56. Kardeşlerin Üçüncü Defa Mısır'a Gelmeleri.....	296
3.1.4.57. Yusuf'un, Gömleğini Yakup'a Göndermesi.....	296
3.1.4.58. Yakup ve Yusuf'un Kavuşmaları.....	297
3.1.4.59. Ya'kûp'un Vefatı.....	297
3.1.4.60. Yusuf ve Zeliha'nın Vefatı.....	298
3.1.4.61. Nasihat.....	298
3.1.4.62. Kitabın Sonu.....	299
3.1.5. <i>Yûsuf ve Zelîhâ'da Tahkiye Unsurları</i>	299
3.1.5.1. Asıl Hikâyenin Tahkiye Unsurları.....	300
3.1.5.1.1. Şahıs Kadrosu.....	300
3.1.5.1.1.1. Birinci Dereceden Kişiler.....	300
3.1.5.1.1.1.1. Yusuf.....	300
3.1.5.1.1.1.2. Zeliha.....	301
3.1.5.1.1.2. İkinci Dereceden Kişiler.....	305
3.1.5.1.1.2.1. Yakup.....	305
3.1.5.1.1.2.2. Yusuf'un Amcası İnas.....	305
3.1.5.1.1.2.3. Malik.....	306
3.1.5.1.1.2.4. Zeliha'nın Babası.....	306

3.1.5.1.1.2.5. Dadı.....	307
3.1.5.1.1.2.6. Bebek.....	307
3.1.5.1.1.2.7. Reyyân.....	308
3.1.5.1.1.2.8. Cebrail.....	308
3.1.5.1.1.3. Karşı Kişiler.....	308
3.1.5.1.1.3.1. Yusuf'un Kardeşleri.....	308
3.1.5.1.1.3.2. Aziz.....	309
3.1.5.1.1.3.3. Mısırlı Kadınlar.....	310
3.1.5.1.1.4. Dekoratif Durumdaki Kişiler.....	310
3.1.5.1.2. Olay Örgüsü.....	313
3.1.5.1.3. Mekân.....	318
3.1.5.1.3.1. Açık ve Kapalı Mekânlar.....	318
3.1.5.1.3.2. İtibari Mekânlar.....	319
3.1.5.1.3.2.1. Genişleyen Mekânlar.....	319
3.1.5.1.3.2.2. Darlaşan Mekânlar.....	321
3.1.5.1.3.3. Metafizik Mekânlar.....	324
3.1.5.1.3.4. Tasvir Ağırlıklı Mekânlar.....	325
3.1.5.1.4. Zaman.....	330
3.1.5.1.4.1. Anlatı Zamanının Ritmini Etkileyen Teknikler.....	332
3.1.5.1.4.1.1. Hızlandırma Teknikleri.....	332
3.1.5.1.4.1.1.1. Özetleme.....	332
3.1.5.1.4.1.1.2. Eksilti.....	333
3.1.5.1.4.1.1.2.1. Açık Eksilti.....	333
3.1.5.1.4.1.1.2.2. Örtük Eksilti.....	336
3.1.5.1.4.1.1.2.3. Varsayımsal Eksilti.....	339
3.1.5.1.4.1.2. Yavaşlatma Teknikleri.....	340
3.1.5.1.4.1.2.1. Sahneleme.....	340
3.1.5.1.4.1.2.2. Analiz.....	345
3.1.5.1.4.1.3. Duraklatma Teknikleri.....	346
3.1.5.1.4.1.3.1. Tasvir.....	346
3.1.5.1.4.1.3.2. Yorum.....	348
3.1.5.1.4.1.4. Genişletme Teknikleri.....	349
3.1.5.1.4.1.4.1. Geriye Dönüş.....	349
3.1.5.1.4.1.4.1.1. Dar Anlamda Geriye Dönüş.....	349
3.1.5.1.4.1.4.1.2. Yapıcı Geriye Dönüş.....	353
3.1.5.1.4.1.4.2. İleri Kırılma.....	359
3.1.5.1.4.2. Zaman Bildiren İfadeler.....	366
3.1.5.1.5. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	369

3.1.5.2. Çerçeve Hikâyelerdeki Tahkiye Unsurları.....	371
3.1.5.2.1. Birinci Çerçeve Hikâyedeki Tahkiye Unsurları.....	371
3.1.5.2.2. İkinci Çerçeve Hikâyedeki Tahkiye Unsurları.....	374
Bölümün Genel Değerlendirmesi.....	374

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. Kitâb-ı Usûl.....	379
4.1.1. <i>Kitâb-ı Usûl'ün Şekil İncelemesi</i>	379
4.1.2. <i>Kitâb-ı Usûl'ün Muhteva İncelemesi</i>	381
4.1.2.1. Sosyal Hayatla ilgili Unsurlar.....	381
4.1.2.2. Askerlik ve Savaş.....	392
4.1.2.3. Tarihî ve Efsanevi Unsurlar.....	396
4.1.2.4. Musiki.....	401
4.1.2.5. Dinî Unsurlar.....	404
4.1.2.6. Tasavvufi Unsurlar.....	408
4.1.2.7. Aşk.....	409
4.1.2.8. Rüya Tabiri.....	410
4.1.2.9. Müstensihle İlgili Değerlendirme.....	411
4.1.3. <i>Kitâb-ı Usûl'ün Dil ve Üslup İncelemesi</i>	412
4.1.4. <i>Kitâb-ı Usûl'ün Bölümleri ve Özetleri</i>	418
4.1.4.1. Kaleme Hitâb.....	418
4.1.4.2. Münacat.....	419
4.1.4.3. Tevhit.....	419
4.1.4.4. Naat.....	420
4.1.4.5. Miraç.....	420
4.1.4.6. Kanuni Sultan Süleyman'a Övgü.....	421
4.1.4.7. Eserin Yazılış Sebebi.....	421
4.1.4.8. Birinci Makam (Adaletli Yönetici).....	422
4.1.4.9. İkinci Makam (Zalim Yönetici).....	426
4.1.4.10. Üçüncü Makam (Uzlet).....	433
4.1.4.11. Dördüncü Makam (Velilerin Vasıfları).....	437
4.1.4.12. Beşinci Makam (Dürüstlük).....	440
4.1.4.13. Altıncı Makam (Dilini Tutmak).....	444
4.1.4.14. Yedinci Makam (Hikmetli Söz).....	452
4.1.4.15. Sekizinci Makam (Kahramanlık).....	454
4.1.4.16. Dokuzuncu Makam (Aşkın Fazileti).....	466

4.1.4.17. Onuncu Makam (Evlilik).....	470
4.1.4.18. On Birinci Makam (Gayretsizlik).....	477
4.1.4.19. On İkinci Makam (Zamparalık).....	483
4.1.4.20. Birinci Şube (Çalgıcıların Eleştirisi).....	488
4.1.4.21. İkinci Şube (Rafızilik).....	491
4.1.4.22. Üçüncü Şube (Gemi Yolculuğu).....	494
4.1.4.23. Dördüncü Şube (Hizmetçinin Vasıfları).....	496
4.1.4.24. Beşinci Şube (Yedi Grup İnsan).....	498
4.1.4.24.1. Birinci Kısım İnsanlar.....	498
4.1.4.24.2. İkinci Kısım İnsanlar.....	499
4.1.4.24.3. Üçüncü Kısım İnsanlar.....	499
4.1.4.24.4. Dördüncü Kısım İnsanlar.....	499
4.1.4.24.5. Beşinci Kısım İnsanlar.....	499
4.1.4.24.6. Altıncı Kısım İnsanlar.....	499
4.1.4.24.7. Yedinci Kısım İnsanlar.....	500
4.1.4.25. Altıncı Şube (Sefahet Ehli).....	500
4.1.4.26. Yedinci Şube (Ölüm).....	505
4.1.4.27. Kitabın Sonu.....	508
Bölümün Genel Değerlendirmesi.....	508

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. Gülşen-i Envâr.....	511
5.1.1. <i>Gülşen-i Envâr'ın Şekil İncelemesi</i>	511
5.1.2. <i>Gülşen-i Envâr'ın Muhteva İncelemesi</i>	515
5.1.2.1. Tasavvufi Unsurlar.....	515
5.1.2.2. Dinî Unsurlar.....	527
5.1.2.3. Tarihî ve Efsanevi Unsurlar.....	532
5.1.2.4. Rüya Tabiri.....	536
5.1.2.5. Sosyal Hayatla İlgili Unsurlar.....	540
5.1.2.6. Savaş.....	542
5.1.2.7. Musiki.....	543
5.1.2.8. Müstensihle İlgili Değerlendirme.....	543
5.1.3. <i>Gülşen-i Envâr'ın Dil ve Üslup İncelemesi</i>	547
5.1.4. <i>Gülşen-i Envâr'ın Bölümleri ve Özetleri</i>	551
5.1.4.1. Birinci Besmele.....	551
5.1.4.2. İkinci Besmele.....	552

5.1.4.3. Üçüncü Besmele.....	552
5.1.4.4. Birinci Tevhit.....	552
5.1.4.5. İkinci Tevhit.....	553
5.1.4.6. Üçüncü Tevhit.....	553
5.1.4.7. Birinci Münacat.....	554
5.1.4.8. İkinci Münacat.....	554
5.1.4.9. Üçüncü Münacat.....	555
5.1.4.10. Birinci Naat.....	556
5.1.4.11. İkinci Naat.....	556
5.1.4.12. Üçüncü Naat (Miraç).....	557
5.1.4.13. Kanuni Sultan Süleyman'a Övgü.....	558
5.1.4.14. Eserin Yazılış Sebebi.....	558
5.1.4.15. Muhammed Dede'ye Övgü.....	559
5.1.4.16. Kitap Sahibinin Özrü.....	560
5.1.4.17. Birinci Fasil (Padişahların Vasıfları).....	561
5.1.4.18. İkinci Fasil (Gafillerin Terbiyesi).....	567
5.1.4.19. Üçüncü Fasil (Dünyanın Geçiciliği).....	573
5.1.4.20. Dördüncü Fasil (Kanaat).....	576
5.1.4.21. Evliyanın Sınıflandırılması.....	585
5.1.4.21.1. Birinci Kısım Evliya.....	585
5.1.4.21.2. İkinci Kısım Evliya.....	586
5.1.4.21.3. Üçüncü Kısım Evliya.....	586
5.1.4.21.4. Dördüncü Kısım Evliya.....	586
5.1.4.22. Velayet Mertebeleri.....	587
5.1.4.22.1. Velayette Birinci Mertebe.....	588
5.1.4.22.2. Velayette İkinci Mertebe.....	589
5.1.4.22.3. Velayette Üçüncü Mertebe.....	591
5.1.4.22.4. Velayette Dördüncü Mertebe.....	593
5.1.4.22.5. Velayette Beşinci Mertebe.....	596
5.1.4.22.6. Velayette Altıncı Mertebe.....	599
5.1.4.22.7. Velayette Yedinci Mertebe.....	602
5.1.4.23. Kitabın Sonu.....	604
Bölümün Genel Değerlendirmesi.....	604
SONUÇ.....	607
KAYNAKLAR.....	613

ÖN SÖZ

Yahya Bey'in hamsesini oluşturan *Şâh u Gedâ*, *Gencîne-i Râz*, *Yûsuf ve Zelîhâ*, *Kitâb-ı Usûl* ve *Gülşen-i Envâr* mesnevilerinin incelendiği bu çalışmada eserler şekil, muhteva, dil ve üslup açısından değerlendirilmiş, hikâyelerin tahkiye yapısı ortaya konmuştur.

Şimdiye kadar Yahya Bey'in mesnevilerini esas alan çalışmalarda eserlerin çeviri yazılı metinleri ve kısmi incelemeleri yapılmakla yetinilmiştir. Bu çalışmalar şairin mesnevilerini gün yüzüne çıkarmaya yardımcı olmuş fakat onları tahlilî olarak ortaya koymakta yetersiz kalmıştır. Bu çalışma, Yahya'nın mesnevileriyle ilgili bu boşluğu doldurmayı, şairi, özellikle de mesnevilerini, bütün olarak ortaya koymayı hedeflemektedir.

Çalışmaya hamsenin birinci mesnevisi olan *Şâh u Gedâ* ile başladık. Öncelikle *Şâh u Gedâ*'yı tanıtırak mesnevinin bölümleri hakkında genel bilgiler verdik ve eserin şekil incelemesini yaptık. İkinci aşamada eserin muhtevasını oluşturan konuları başlıklar halinde inceledik. Bu bölümün ardından mesnevinin dil ve üslup özellikleri üzerinde durduk. Sonrasında mesneviyi özetleyip şahus kadrosu, olay örgüsü, mekân, zaman, bakış açısı ve anlatıcı şeklinde beş başlık altında tahlil ettik. Bu şekilde mesnevinin tahkiye yapısını ortaya koyduk. Aynı işlemi *Gencîne-i Râz*, *Yûsuf ve Zelîhâ*, *Kitâb-ı Usûl* ve *Gülşen-i Envâr* mesnevilerine de sırayla uyguladık. Mesnevilerle ilgili gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra edebî kaynaklardan ve şairin eserlerinden edindiğimiz bulgularla şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserlerini anlatmaya çalıştık ve bu bölümü çalışmanın girişine ilave ettik.

Çalışmada Kazım Yoldaş'ın *Taşlıcalı Yahya Bey Şâh u Gedâ*, Ramazan Sarıçiçek'in *Taşlıcalı Yahya Bey Gencîne-i Râz*, Mehmet Akif Alkaya'nın *Taşlıcalı Yahya Kitâb-ı Usûl*, Mehmet Çavuşoğlu'nun *Yûsuf ve Zelîhâ* isimli çeviri yazılı metinlerinden faydalandık. İhtiyaç duyduğumuzda orijinal metinlere de müracaat ettik. Ayrıca tarafımızdan hazırlanan *Gülşen-i Envâr* mesnevisinin çeviri yazılı metinden de faydalandık. Gerekli bütün incelemeleri bu çalışmalar üzerinden

yaptık. Bu çalışma, danışmanlığını Prof. Dr. İdris Kadioğlu'nun üstlendiği Taşlıcalı Yahya Bey ve Hamse'si isimli doktora tezinin gözden geçirilmiş hâlidir. Tezin ek metnini oluşturan *Gülşen-i Envâr* mesnevisine burada yer verilmemiş, *Gülşen-i Envâr* tarafımdan ayrıca yayımlanmıştır.

Mesnevilerden yapılan şiir alıntıları, *Kısaltmalar* bölümünde verilen eser adı kısaltmaları kullanılarak belirtilmiştir. Adı geçen çalışmalardaki beyit numaraları eser adı kısaltmasının yanında parantez içinde gösterilerek verilmiştir.

Mesneviler özetlenirken bölüm başlıklarının orijinalleri, dipnot düşülerek belirtilmiştir. Uzun soluklu mesnevilerde konu başlıklarının tamamına yer verilmemiştir.

Tahkiye incelemesiyle ilgili teorik bilgiler, hamsenin birinci mesnevisi olan *Şâh u Gedâ'*nın tahkiye incelemesi kısmında verilmiştir. Diğer mesneviler incelenirken bu bilgiler tekrar edilmemiştir.

*Yûsuf ve Zelâhâ'*daki çerçeve hikâye başlıkları mesnevinin orijinalinde yer almaz. Bu başlıklar çalışmaya tarafımızdan ilave edilmiştir. Ayrıca asıl hikâyenin tahkiye incelemesi tamamlandıktan sonra çerçeve hikâyeler de aynı yöntemle incelenmiştir.

Çalışmamın başından sonuna kadar bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan değerli hocam Prof. Dr. İdris Kadioğlu'na, manevi desteğini çalışmanın her aşamasında hissettiğim ve bilimsel tecrübelerinden faydalandığım Prof. Dr. Hasan Kavruk'a, mesnevi okumaları sırasında anlamlandırmakta zorlandığım yerleri çözmemde yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Halil Çeçen'e ve Doç. Dr. Ramazan Sarıçiçek'e, basım aşamasındaki katkılarından dolayı Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal'a teşekkür ederim.

Ayşe Sağlam